

Cuprins

<i>Recunoștințe</i>	7
Introducere: Ultimul om experimentează LSD-ul	11
1 Nașterea unei controverse	25
Foucault și artele liberale ale guvernării	33
Foucault în prezentul său	37
Neoliberalismul	43
Intelectualul	46
2 În căutarea unei guvernamentalități de stânga	53
Foucault împotriva stângii postbelice	56
Neoliberalismul dincolo de dreapta și de stânga	68
Către o „nouă cultură politică“	83
3 Dincolo de subiectul suveran: Împotriva interpretării	91
Împotriva suveranității autorului	99
Ascensiunea și decăderea subiectului modern	107
4 Chinurile: Personale și politice	127
Veridicitatea și formele de adevăr	128
Experimentarea și cunoașterea prin intermediul probei	137
O „spiritualitate politică“ împotriva suveranului	147

5	Revoluția decapitată	165
	Sinele ca un câmp de luptă	169
	Rezistența ca „desubiectificare“	176
	Proliferarea împotriva puterii	179
	Neoliberalismul: un cadru pentru pluralism	184
	O „utilizare inteligentă“ a neoliberalismului	196
6	Normativitatea lui Foucault	203
	Sexualitate și moralitate	205
	Revoluția	214
	Inegalitatea și guvernamentalitatea neoliberală	216
	Foucault californian	224
7	Neoliberalismul Rogue și puterea liturgică	231
	Anii '70: coborârea (decăderea?)	239
	Către o guvernamentalitate de stânga	246
	Războiul civil confesional	256
	Epilog	271
	Index	277

Recunoștințe

Adevăratele origini ale colaborării noastre la această carte se întorc la invitația pe care Daan Wierdsma, în numele asociației studențești de filosofie AmFiBi, ne-a adresat-o la Universitatea din Amsterdam, sub îndrumarea profesorului lor, Dr. Karen Vintges, de a dezbate împreună despre Foucault și neoliberalism. Dacă dezbateră noastră nu a generat drama așteptată în acea noapte din decembrie 2016, oferim această carte ca o compensație tardivă.

Cartea are, desigur, și alte origini, mai „împrăștiate“. Dorim să îi mulțumim lui Nicholas Brown, care l-a invitat pe unul dintre noi să vorbească despre Foucault la conferința Marxist Literary Group din 17 iunie 2014, și lui Anne Barron, care l-a invitat pe celălalt să vorbească câteva zile mai târziu la British Library despre „Remembering Foucault“, la treizeci de ani de la moartea sa. Le mulțumim, de asemenea, lui Frédéric Panier, Vanessa De Greef, Roger Lancaster, Anwen Tormey, Serge Audier, Jamie Peck, Nik Theodore, Pedro Ramos Pinto, Emile Chabal, Jean-Yves Pranchère, Niklas Olsen, Solange Manche, David Priestland, Martin Conway, Corey Robin, Paul Henman, Sanford Schram, Melinda Cooper și Philip Mirowski, pentru interesul manifestat, invitațiile călduroase de a vorbi și de a scrie, precum și pentru sfaturile și sugestiile

Introducere:

Ultimul om experimentează LSD-ul

Problema importantă astăzi... este ideea și tema revoluției. Istoria europeană a fost dominată de această idee. Este exact această idee care este în curs de dispariție în acest moment.

Michel Foucault, Japonia, 1978¹

În primăvara anului 1975, Michel Foucault era gata să se revendice ca fiind ultimul mare intelectual francez al secolului XX. Era pe cale să publice primul volum al lucrării care avea să-i asigure acest titlu, *Istoria sexualității*. Cu toate acestea, sătul de cultura conformistă și închisă a Franței de la acea vreme, Foucault avea să se refugieze din nou în altă parte, continuând un tipar al vieții sale adulte care îl dusesese în Suedia, Polonia și, mai târziu, în Tunisia, unde a trăit în timpul evenimentelor din mai 1968. A fost atât de captivat de atmosfera de eliberare din San Francisco încât a luat în considerare emigrarea și să devină californian. Se pare că Foucault

---

¹ Michel Foucault, „Michel Foucault and Zen: A Stay in a Zen Temple“, în Jeremy R. Carrette (ed.), *Religion and Culture: Michel Foucault*, New York: Routledge, 1999, p. 114.

s-a îndrăgostit atunci de California. Acolo, austerul gânditor antiumanist al anilor 1960, care proclamase „moartea omului“ în ostilitate deschisă față de filozofia libertății lui Jean-Paul Sartre, avea să experimenteze în ultimul deceniu al vieții sale noi forme de relaționare cu ceilalți și de a se inventa pe sine în cluburile S/M din San Francisco.

Tot acolo se poate spune că a devenit „ultimul om“ care a luat LSD. Foucault a descris evenimentul ca fiind „o experiență extraordinară, una dintre cele mai importante din viața mea“². Cu toate acestea, filosoful francez a ajuns foarte târziu la experimentul cu droguri halucinogene. În timp ce mulți alții aveau să se „drogheze“ mai târziu, așa cum erau numite „excursiile“ personale de acest tip, apogeul cultural al acestora a fost la sfârșitul anilor 1960 și, în acest sens, Foucault a fost „ultimul om“ de marcă intelectuală care a luat LSD ca parte a primului val de utilizare a acestuia ca drog de expansiune a conștiinței. El fusese precedat de Timothy Leary, Aldous Huxley, R.D. Laing, Allen Ginsberg, The Beatles și mulți alții. Consumul de dietilamida acidului lisergic-LSD a fost o experiență care a ținut capul de afiș al contraculturii tinerilor de la sfârșitul anilor '60 din California. Între 1964 și 1966, scriitorul Ken Kesey și gașca sa de „Merry Pranksters“ au călătorit prin Statele Unite cu un autobuz psihedelic, oprindu-se în mod regulat pentru a organiza petreceri cu LSD. Aceste „teste acide“ vor fi o cale de acces de la Generația Beat la mișcarea hippie în anii următori.³ Fără îndoială, LSD și alte droguri „psihedelice“ vor continua să fie folosite, cu o prevalență variabilă și uneori mai mare, dar niciodată LSD și experiența pe care a oferit-o nu vor mai defini cultura, arta, moda și stilul în general, așa cum au făcut-o la sfârșitul anilor 1960.

---

² Michel Foucault, Letter to Simeon Wade, 14 May 1975.

³ Povestea este spusă în cartea lui Tom Wolfe, *The Electric Kool-Aid Acid Test*, publicată în August 1968.

2

În căutarea unei guvernamentalități de stânga

Poate că trăim la sfârșitul politicii. Pentru că este adevărat că politica este un domeniu care a fost deschis de existența revoluției, iar dacă problema revoluției nu mai poate fi pusă în acești termeni, atunci politica riscă să dispară.

Michel Foucault, 1977¹

În filmul său din 1977, „*Un rânjet fără pisică*“, cineastul francez Chris Marker face propria relatare a luptelor care au avut loc între 1967 și 1977 și, în general, a speranțelor unei întregi generații în urma lui mai 1968. Filmul lui Marker a fost o încercare de a înțelege nașterea unei „noi stângi“ franceze și modul în care aceasta a remodelat concepțiile despre politică și contestare. El a sugerat că mai '68, mai degrabă decât să reproducă opozițiile clasice ale politicii postbelice, a transformat termenii prin care se putea gândi politica. A apărut un nou „tip de problematică“, scria el, dând „lovituri uluitoare în toate domeniile ortodoxiei, de dreapta sau de stânga“². După cum spune filmul: „A existat blocada poliției –

---

¹ Foucault, ‘The End of the Monarchy of Sex’, în *Foucault Live*, p. 223.

² Chris Marker, ‘Sixties’, *Critical Quarterly* 50:3, 2008, pp. 26–32.

acesta era un ordin – și au existat serviciile de securitate ale sindicatelor – acesta era un alt ordin. Între ele exista un spațiu de ocupat. Acest lucru a însemnat un nou tip de luptă“. Primul ordin reprezenta în mod evident puterea gaullistă și statul și cultura sa represivă. Dar și un alt tip de ordine era din ce în ce mai mult văzut ca un obstacol în calea unei transformări sociale reale: stânga post-belică și înțelegerea sa centrată pe stat a politicii și a transformării sociale. Din această perspectivă, pentru mulți intelectuali de după '68, opoziția comunistă, sindicatele și, mai târziu, Uniunea Stângii (coaliția Partidului Comunist Francez, a Partidului Radical și a Partidului Socialist în cadrul Programului comun) nu erau mai puțin problematice decât puterea gaullistă. Într-o anumită măsură, atât stânga, cât și dreapta erau considerate ca funcționând în cadrul aceleiași logici și înlocuind anumiți stăpâni cu alții (ce câștigăm dacă înlocuim „voința arbitrară a patronilor cu o voință arbitrară birocratică?“, se întreba gânditorul marxist și ecologist André Gorz)³. Această centralitate a statului în partidele politice, atât de stânga, cât și de dreapta, a fost calificată de membri ai „celei de-a doua stângi“, precum Pierre Rosanvallon și Patrick Viveret, drept „cultura politică“ dominantă. O cultură „fie de stânga, fie de dreapta... și pentru care elementul central este statul, considerat în același timp ca obiect al luptei și spațiu al transformării sociale“⁴, care devenise, după război, cadrul de bază al tuturor discuțiilor politice. Pentru Rosanvallon și Viveret, mai '68 a marcat nașterea unei „noi culturi politice“ care a încercat să transforme nu numai stânga, ci și o înțelegere generală a ceea ce ar putea fi politica.

Tocmai această sarcină – remodelarea înțelegerii noastre despre politică și despre stânga – a devenit centrală în ultimul deceniu al

---

³ Michel Bosquet, 'Occupons le terrain', *Le Nouvel Observateur* 116, August 1976, p. 23. Bosquet este un pseudonim al lui André Gorz.

⁴ Pierre Rosanvallon and Patrick Viveret, *Pour une nouvelle culture politique*, Paris: Seuil, 1977, p. 7.